

Lielo sauszemes plēsēju ekoloģija Latvijā

Aivars Ornicāns
 Latvijas Valsts Mežzinātnes Institūts "Silava"
 Mob.9172201, aivars.ornicans@apollo.lv
 08.04.2010.

Plēsēju daudzveidība

Izmēri

14 cm
100g
3m
750kg

Plēsēju daudzveidība

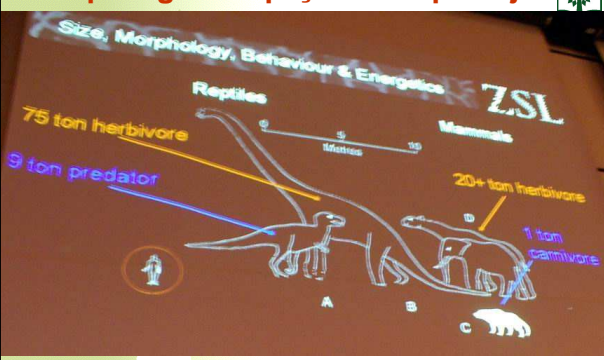
- Barošanās;
- Ne mazāk kā 4 pirksti ar nagiem;
- Īsākām vai garākām kājām;
- Ausis ar ± ausu skriemeļiem;
- Labi izteiktu kažoku;
- Labi attīstītas smadzenes un maņu orgāni;
- Visi (28-48)zobu tipi, ir plēsējzobi;

Plēsēju daudzveidība

- Daudzām sugām ir anālie dziedzeri;
- Dzīvesvietu daudzveidība;
- Migu un patvēruma vietas;
- Monogāmija, poligāmija;
- Individuāli, ģimenēs, baros, praidā;
- Ziemas miegs;
- Ģeogrāfiskais izvietojums

No plēsīgiem rāpuļiem līdz plēsējiem

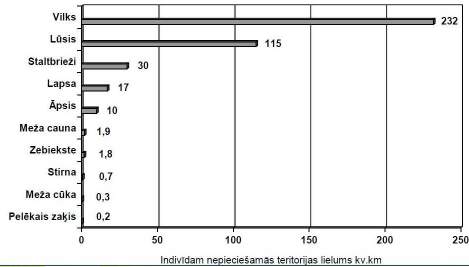
1: 8,3
1:20

Plēsēju blīvuma un to dzīvsvara sakarība

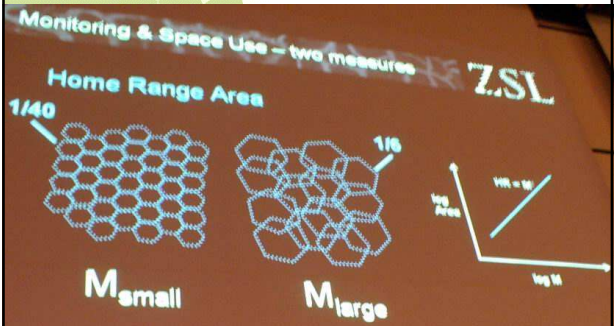

Dažādu zīdītāju individuālo teritoriju vidējie izmēri (Beloveža)

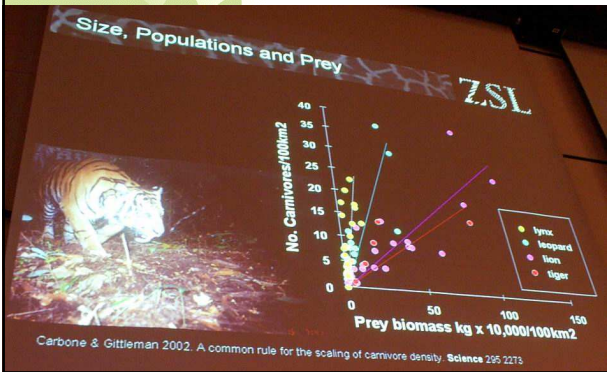
Dažu zīdītāju individuālo teritoriju vidējie izmēri pēc Jedrzejewski et al. (2004)

Lielo un sīko plēsēju apdzīvojamā platība

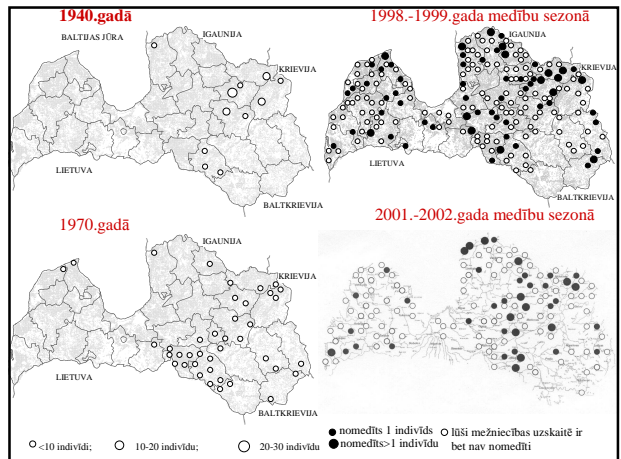
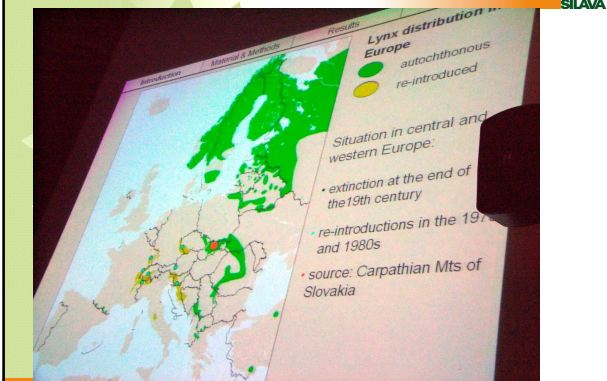
Plēsēju skaita un upura biomasas sakarība kaķveidīgajiem

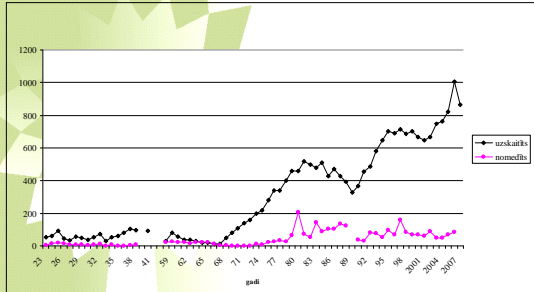
Lielie plēsēji Latvijā

Lūšu izplatība Rietumeiropā

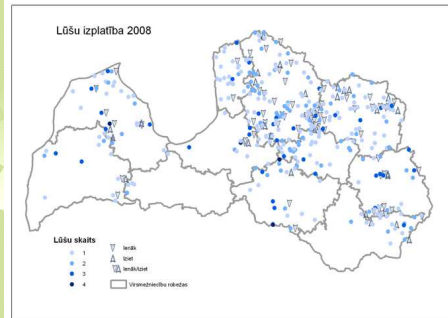

Lūšu skaita dinamika Latvijā

<http://www.vmd.gov.lv>

VMD organizēto vienas dienas lūšu pēdu uzskaites sniegā rezultāti (2008.g.28.03.)

Svaigu lūšu pēdu bijis 253 apgaitās no 648 (39%).
Visvairāk lūšu pēdas uzskaitītas Talsu rajonā (60% no mežsargu apgaitām)

<http://www.vmd.gov.lv>

2009./2010.g. medību sezonā nomedīto lūšu izvietojuma karte.

Nomedīts 141 lūsis. Sezona beigusies.2008./2009.g. medību sezonā kopā nomedīti 117 lūši

<http://www.vmd.gov.lv>

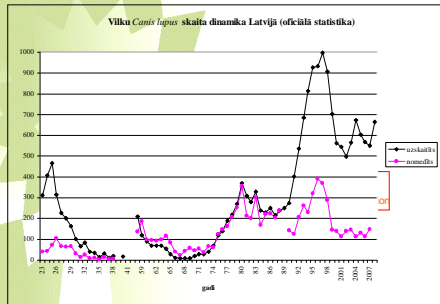
Latvijas lūšu populācijas ģenētiskā saistība ar citām populācijām Eiropā

No	Population	<i>N</i>	<i>Nh</i>	<i>h</i> (±SE)	π (±SE)	<i>S</i>	PC1	PC2
1.	Scandinavia*	196	1	0.00 (±0.00)	0.000 (±0.00)	0	2.626	0.078
2.	Finland*	48	3	0.19 (±0.07)	0.067 (±0.06)	4	0.626	-0.337
3.	Baltic*	32	4	0.54 (±0.09)	0.216 (±0.15)	5	-	-
4.	Estonia	25	5	0.78 (±0.05)	0.377 (±0.23)	7	0.300	0.134
5.	Latvia	22	6	0.84 (±0.04)	0.340 (±0.21)	8	0.156	0.144
6.	KARF	17	4	0.57 (±0.12)	0.110 (±0.09)	4	-1.299	-0.003
7.	Bialowieża PF	20	4	0.50 (±0.12)	0.130 (±0.11)	4	-0.997	-0.744
8.	Carpathians	21 + 3**	1	0.00 (±0.00)	0.000 (±0.00)	0	-1.412	0.727
	All	382	8	0.45 (±0.03)	0.178 (±0.13)	9	-	-

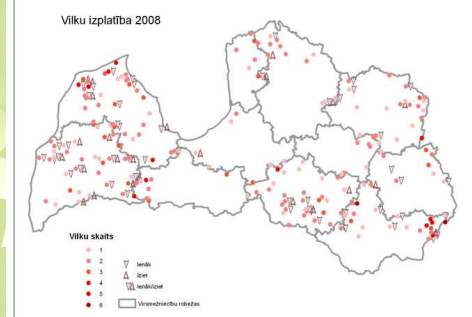
N – population size, *Nh* – Number of haplotypes, *h* – haplotype diversity, π – nucleotide diversity (%), *S* – number of segregating sites, SE – standard error

Vilka populācijas dinamika Latvijā

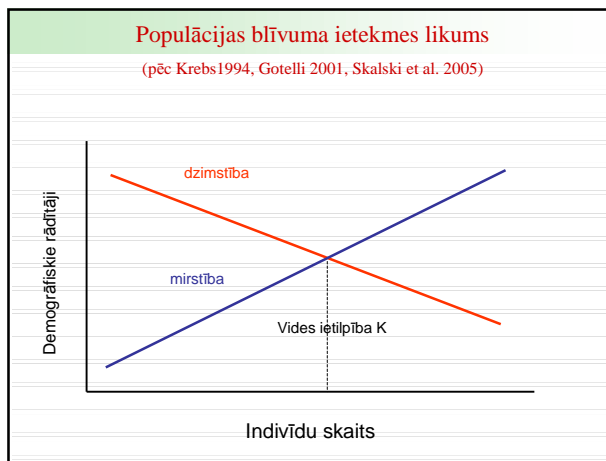
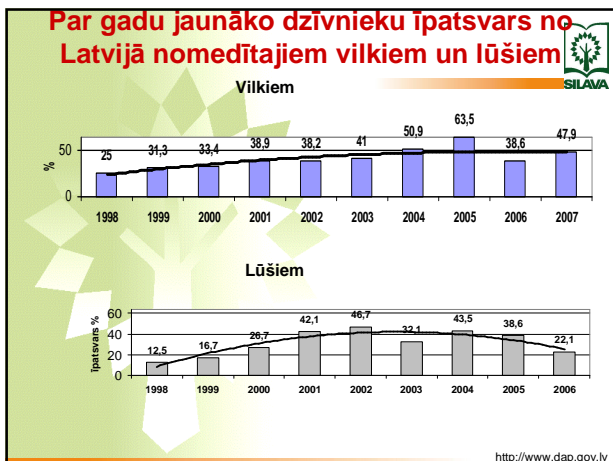
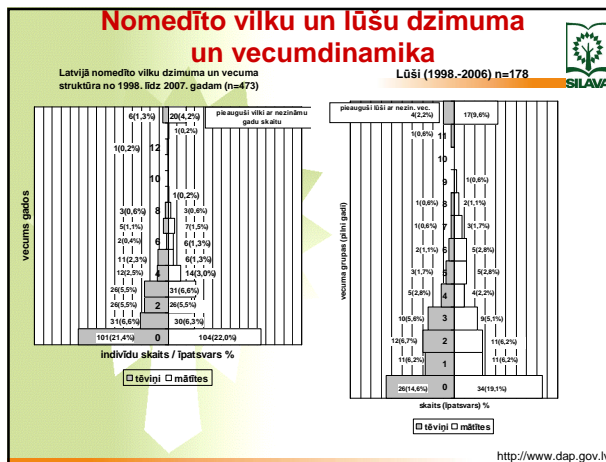
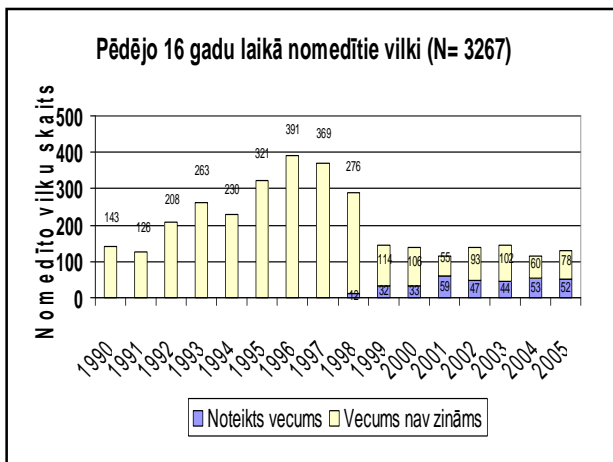
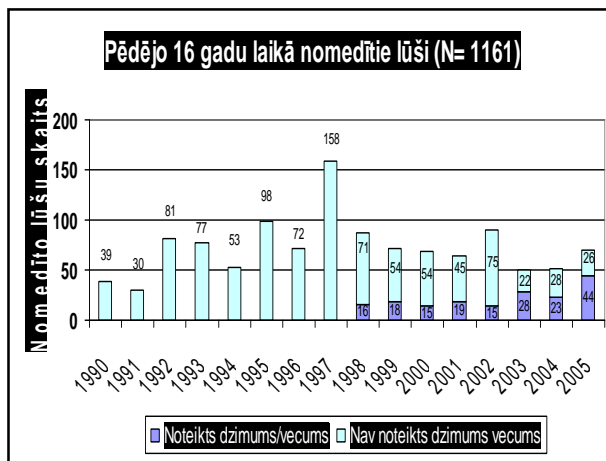
<http://www.vmd.gov.lv>

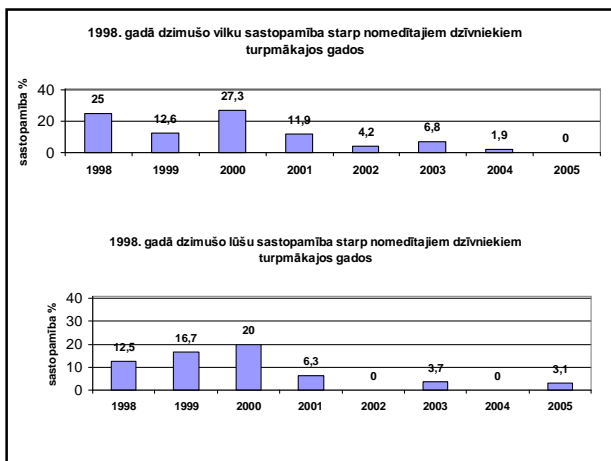
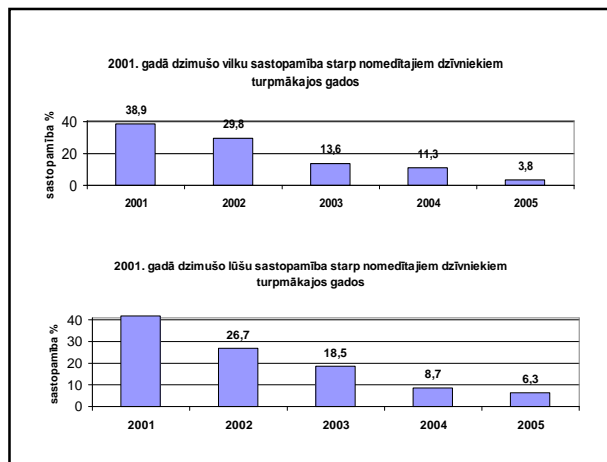
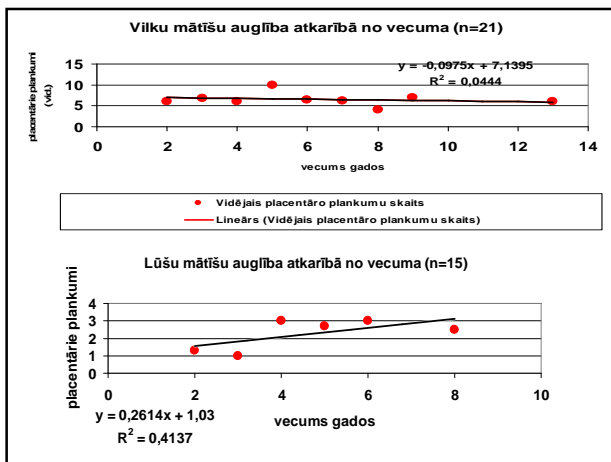
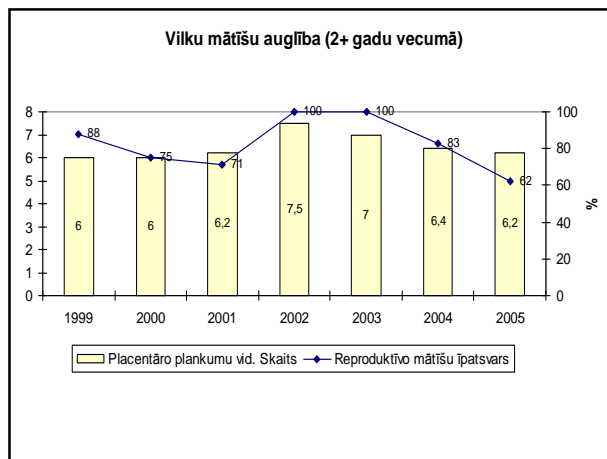
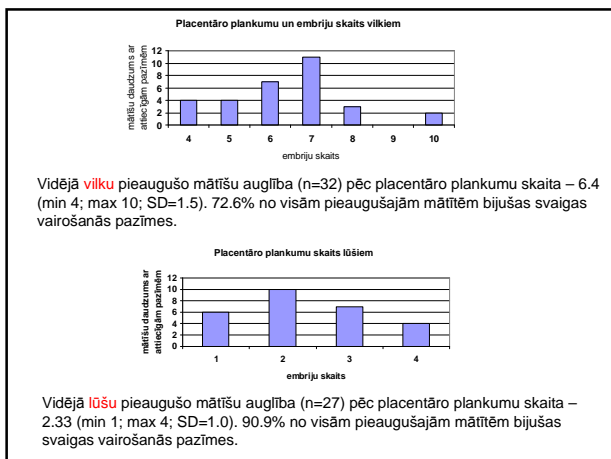
VMD organizēto vienas dienas vilka pēdu uzskaites sniegā rezultāti (2008.g.28.03.)

Svaigas vilku pēdas konstatētas pavisam 182 no 648 uzskaites vienībām / apgaitām - 28,1%.
Visvairāk svaigo pēdu konstatēts Talsu rajonā (52% mežsargu apgaitu)

<http://www.vmd.gov.lv>

$N_J = N_F \cdot F \cdot P = 88 \cdot 0,726 \cdot 6,4 \approx 409$

$C_J = 140$ – 34% dzimušo (jeb 66% mirstība līdz medību sezonai)

$S_J = N_{IV} / N_J = 47 / 409 = 0,115$

N_J – teorētiskais mazulu skaits; N_F – pieaugušo mātišu skaits; P – mātišes vidējais metiena lielums; F – vairojošo mātišu īpatsvars;

C_J – nometīto mazulu skaits;

S_J – mazulu izdzīvotība līdz gada vecumam; $N_{IV} - 1$ gada vecu lūšu skaits

$N_J = N_F \cdot F \cdot P = 57 \cdot 0,909 \cdot 2,33 \approx 120$

$C_J = 60$ – 50% dzimušo (jeb 50% mirstība līdz medību sezonai)

$S_J = N_{IV} / N_J = 22 / 120 = 0,183$

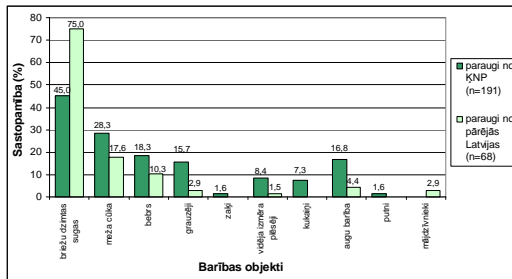

N_J – teorētiskais mazulu skaits; N_F – pieaugušo mātišu skaits; P – mātišes vidējais metiena lielums; F – vairojošo mātišu īpatsvars;

C_J – nometīto mazulu skaits;

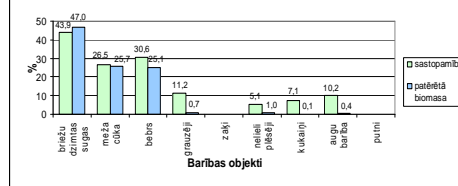
S_J – mazulu izdzīvotība līdz gada vecumam; $N_{IV} - 1$ gada vecu lūšu skaits

Barošanās ekoloģija (ekskrementu analīze)

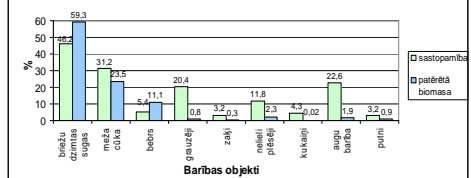
Vilku barības objektu sastopamība ĶNP un pārējā Latvijā (n=259)

Vilku barības sastāvs vasaras sezonā (n=98)

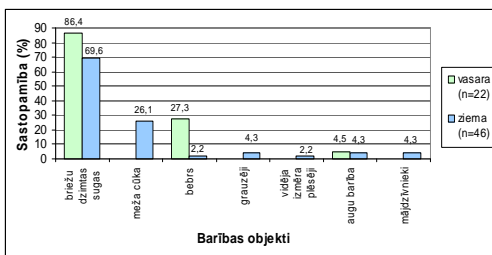

Vilku barošanās ekoloģija ĶNP (ekskrementu analīze)

Vilku barības sastāvs ziemas sezonā (n=93)

Vilku barošanās ekoloģija (ekskrementu analīze)

Vilku barības sastāvs pārējā Latvijā

Vilku barības sastāvs kopā (kuņģu satura analīze uz 1.12.2009.)

Suga	n	Sastopamība %	Barības masa (g)	%	Pildījums	n	%
Brīžu dzimtas dzīvnieki	80	68,4	62732	71,9	Tukši	27	18
meža cūka	28	23,9	16048	18,4			
Bebrs	12	10,3	7096	8,1	Pilni	123	82
Grauzēji	2	1,7	70	0,1			
vid. izm. plēsēji	2	1,7	386	0,4			
augu barība	5	4,3	393	0,5			
Putni	3	2,6	518	0,6			
Mājdzīvnieki	1	0,9	60	0,1			
Kopā	117		87303				
Tajā skaitā brīžu dzimtas sugas (nenoteikts)	29	24,8	16467	18,9			
staltbrīdis	6	5,1	3222	3,7			
stirna	45	38,5	43043	49,3			
Kopā	80		62732				

Vilku barības sastāva izmaiņas pa vecuma grupām (kuņģu satura analīze)

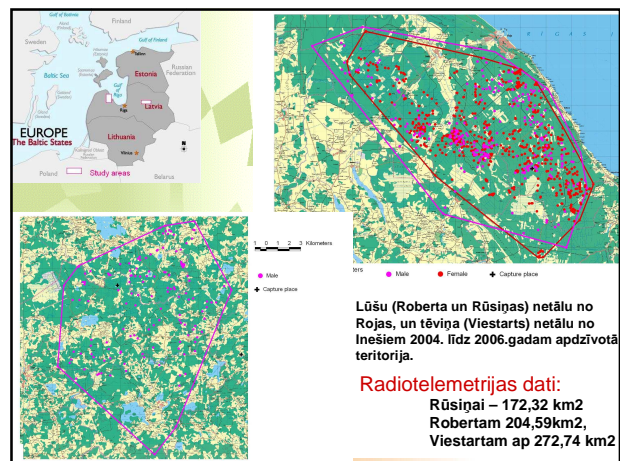
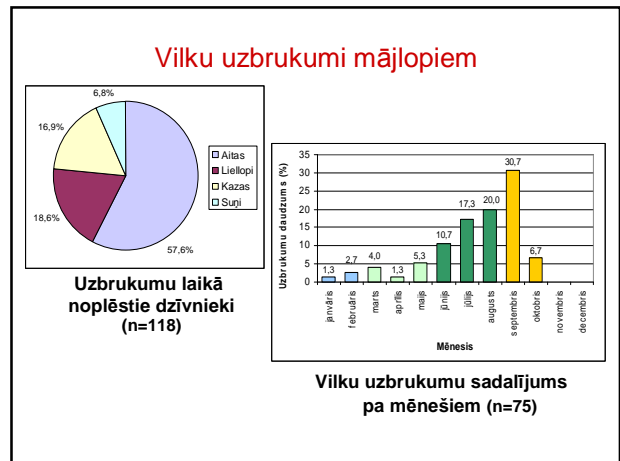
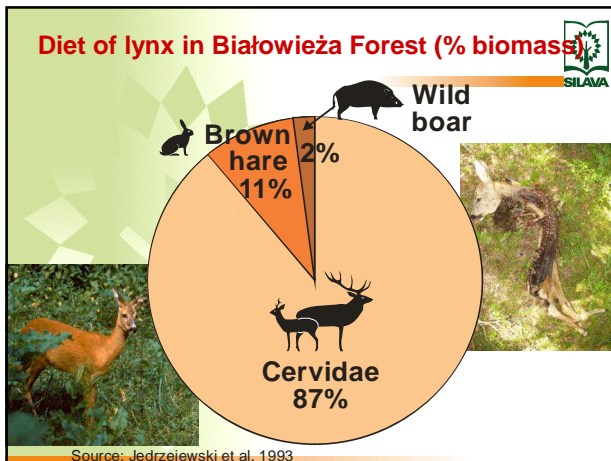
Kuņģī atrastā barība	Jaunāki par 1 gadu		1-2 gadus veci		3 gadus veci un vecāki	
	sastopamība, %	patērētā biomasa, %	sastopamība, %	patērētā biomasa, %	sastopamība, %	patērētā biomasa, %
Nenosakāma brīžu dz. suga	34,6	19,4	23,8	10,9	22,2	14,5
Stirnas	30,8	49,1	42,9	67,8	40,7	44,0
Meža cūkas	19,2	19,9	28,6	17,1	29,6	32,7
Bebrs	15,4	8,9	4,8	2,9	11,1	8,8
Putni	7,7	2,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Mājdzīvnieki	0,0	0,0	4,8	1,0	0,0	0,0
Augu barība	3,8	0,1	4,8	0,3	0,0	0,0

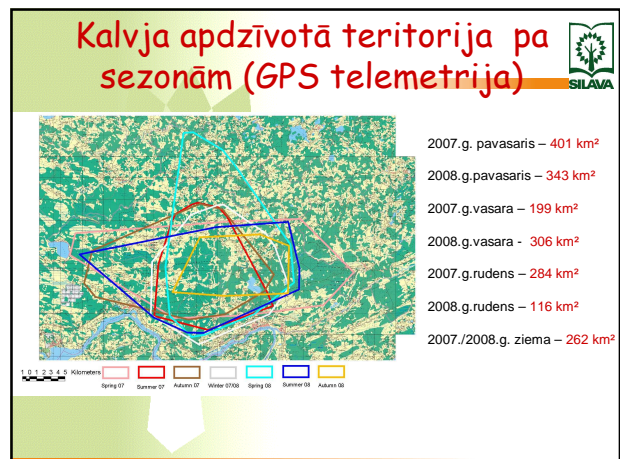
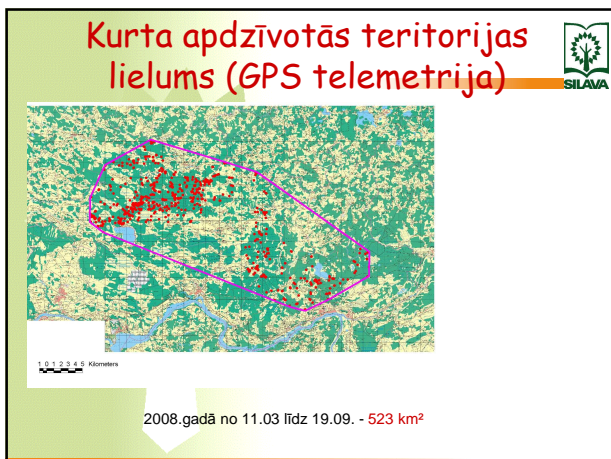
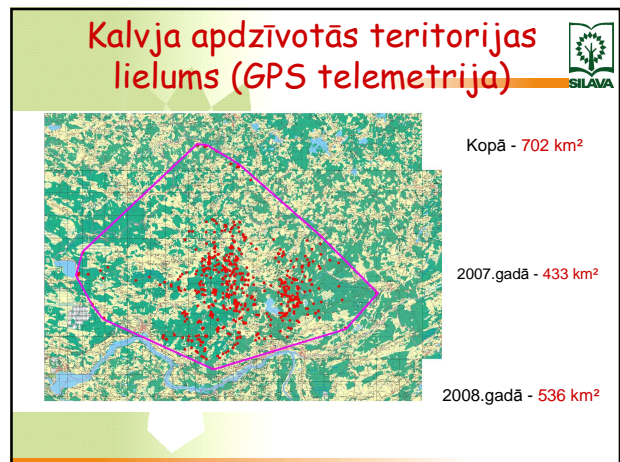
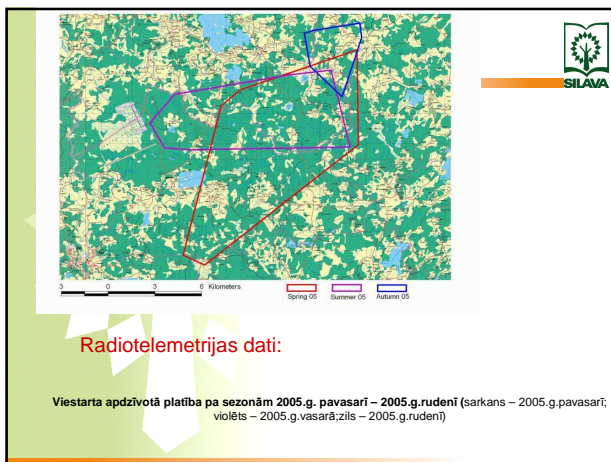
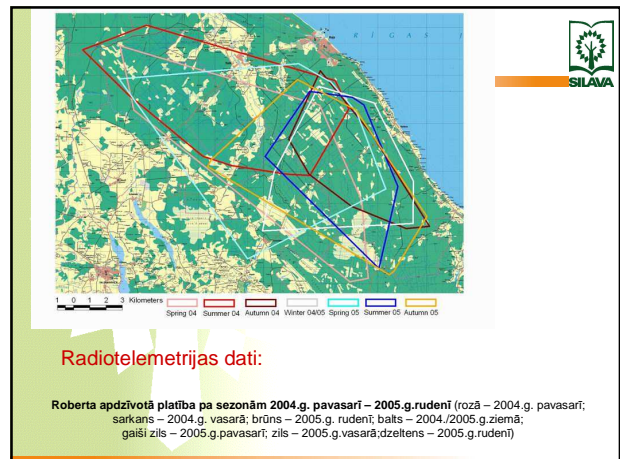
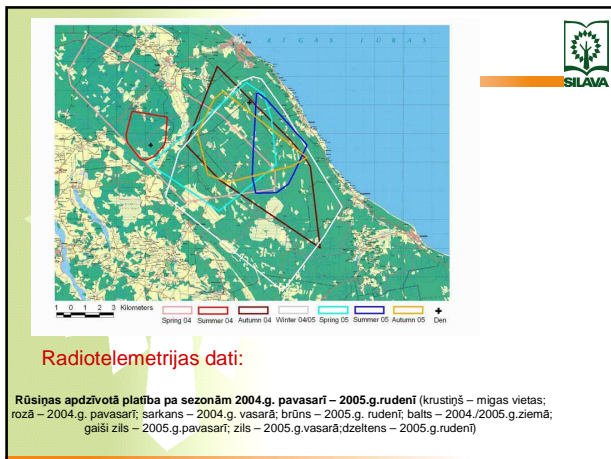
Lūšu barības sastāvs (kuņģu satura analīze) uz 1.12.2009.

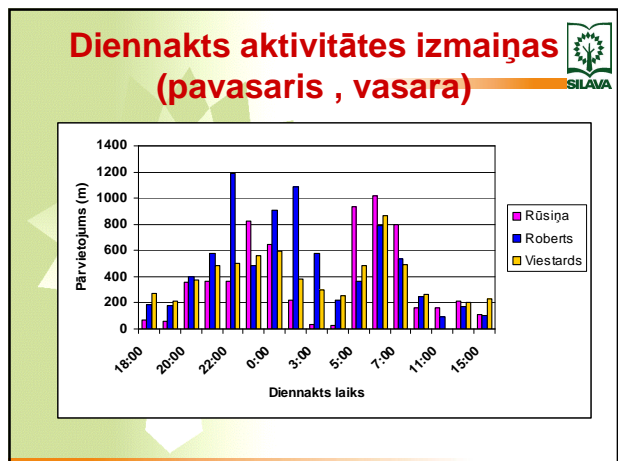
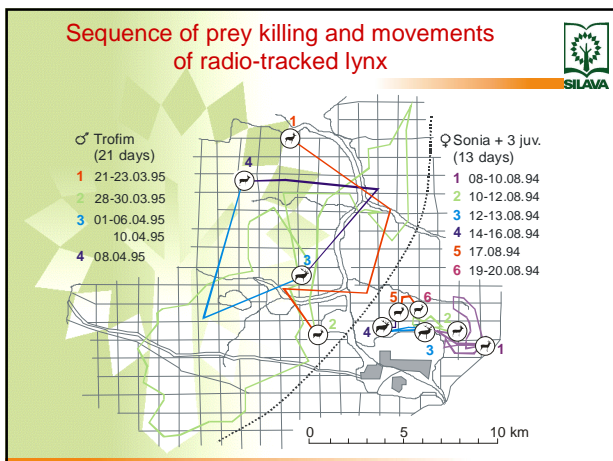
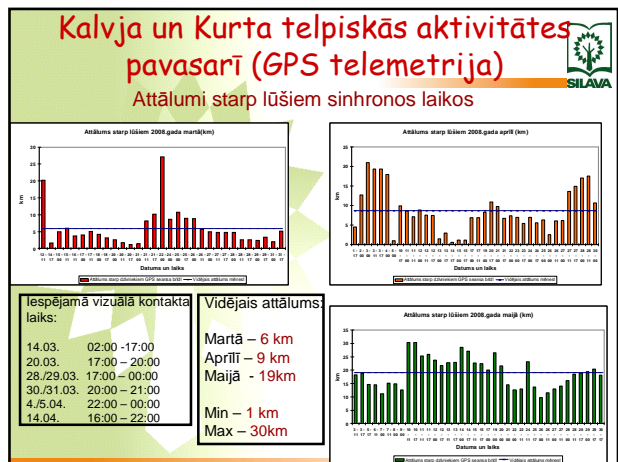
Suga	N	Sastopamība %	Barības masa (g)	%
Stirna	30	44,1	10579	41,9
Brīžu dz. dzīvnieki	31	45,6	12305	48,8
Brīžu dz.+stirna		89,7		90,7
grauzēji	3	4,4	79	0,3
bebrs	1	1,5	615	2,4
zaķi	1	1,5	605	2,4
mājputni	2	2,9	645	2,6
vid. izm. plēsēji	1	1,5	335	1,3
augu barība (skaidas)	1	1,5	69	0,3
sliekas	1	1,5	3	0,01
Kopā	68		25235	

	N	%
Tukšie	36	34
Pilnie	70	66

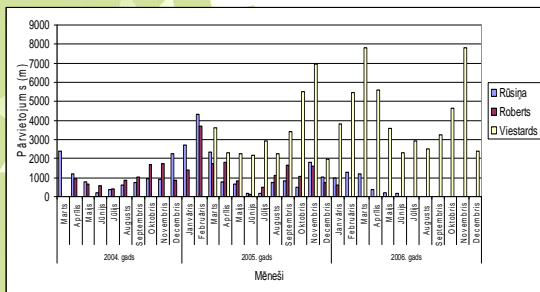

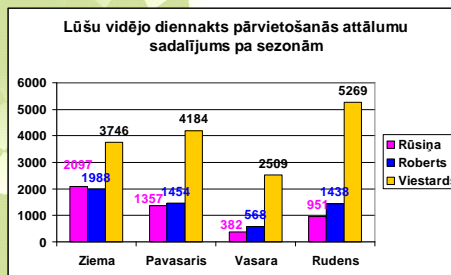

Diennakts aktivitātes izmaiņas pa mēnešiem vidēji

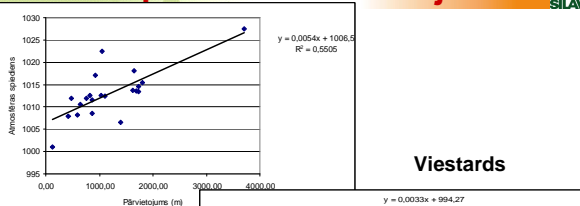

Lūšu aktivitātes izmaiņas pa sezonām vidēji diennaktī

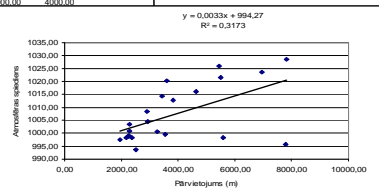

$X_{2aprRūsiņa} = 863,35$ $X_{2aprRoberts} = 522,72$
 $X_{2aprViestards} = 379,2$ $X_{2krit} = 11,34$ ($v = 3, \alpha = 0.01$)

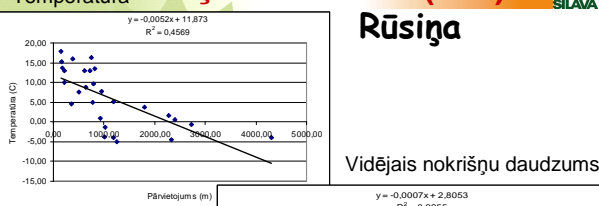
Atmosfēras spiediens (Hg mm) Roberts pa mēnešiem vidēji

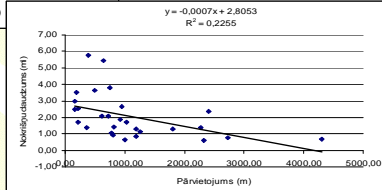
Viestards

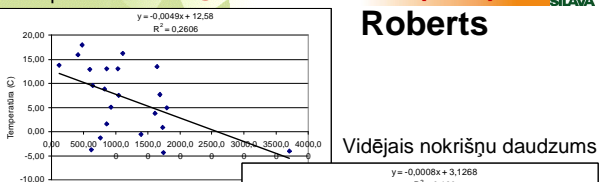
Vidējā gaisa temperatūra (C) un nokrišņu daudzums (mm) Rūsiņa

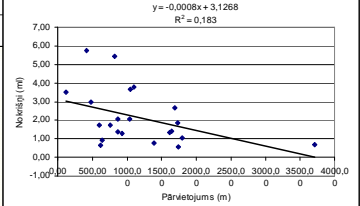
Vidējais nokrišņu daudzums

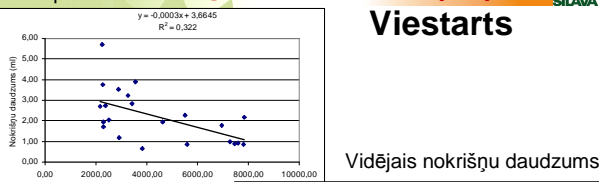
Vidējā gaisa temperatūra (C) un nokrišņu daudzums (mm) Roberts

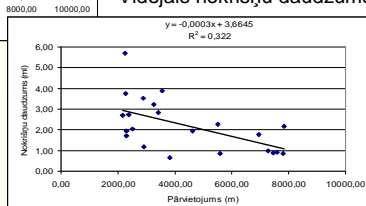
Vidējais nokrišņu daudzums

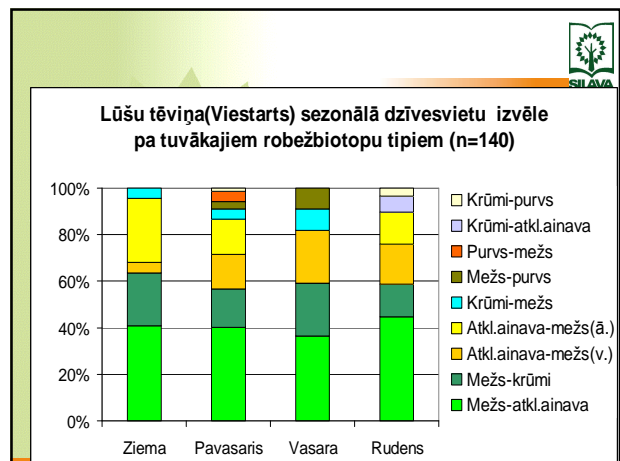
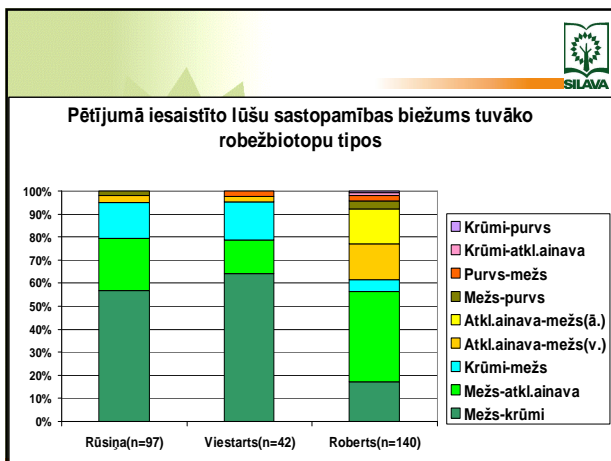
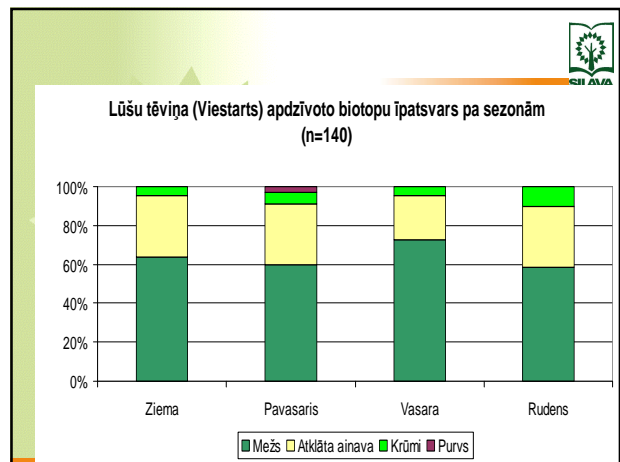
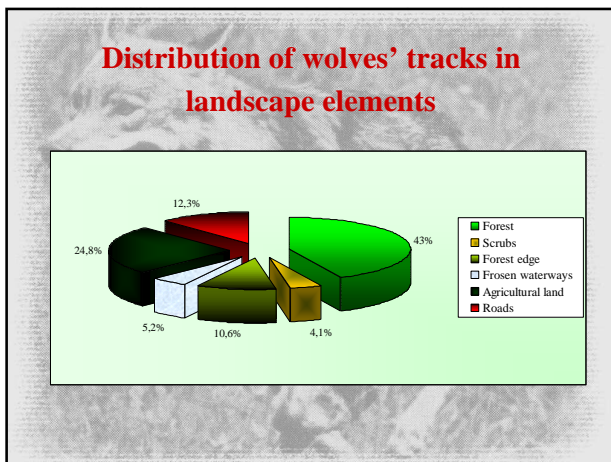
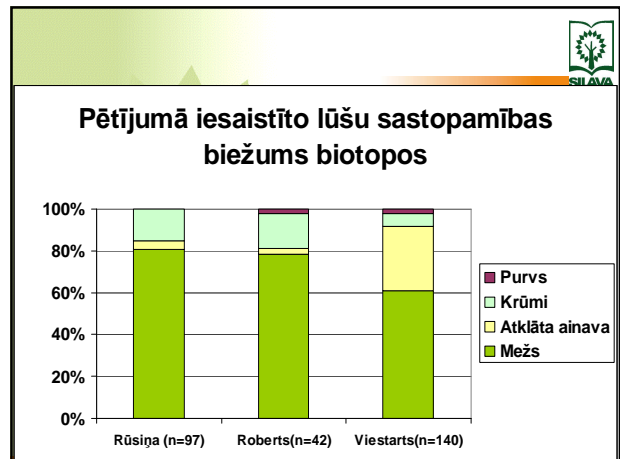
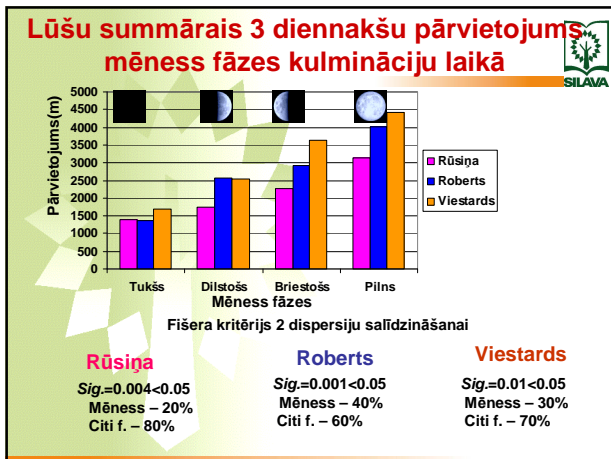

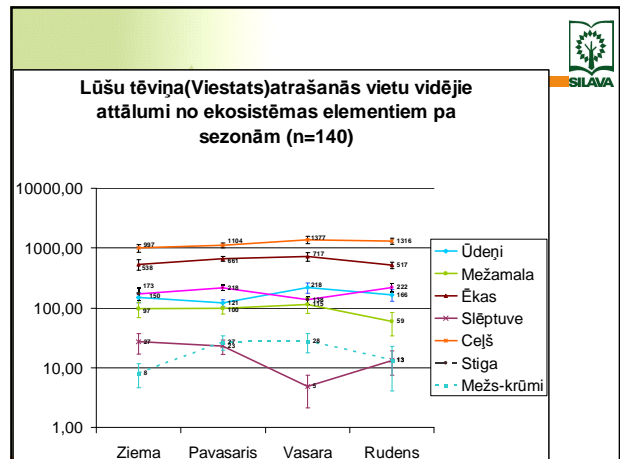
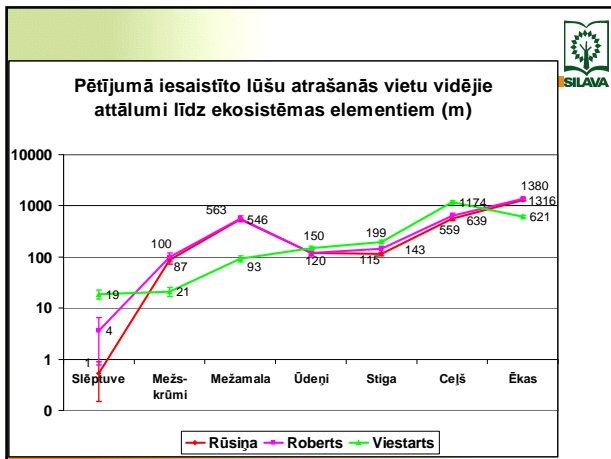
Vidējā gaisa temperatūra (C) un nokrišņu daudzums (ml) Viestards

Vidējais nokrišņu daudzums

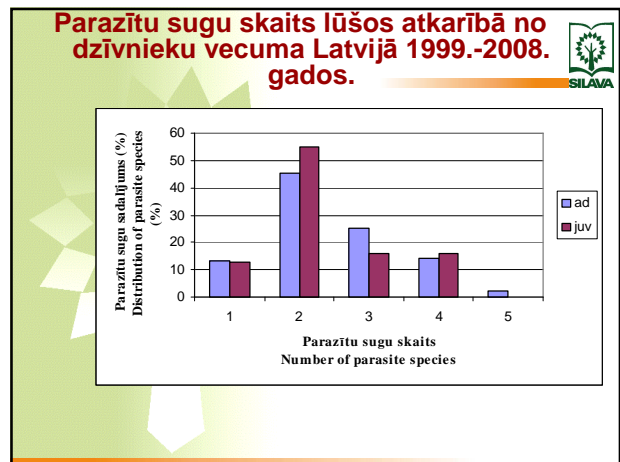

Lūšu helmintofauna (1999.-2008.g.)

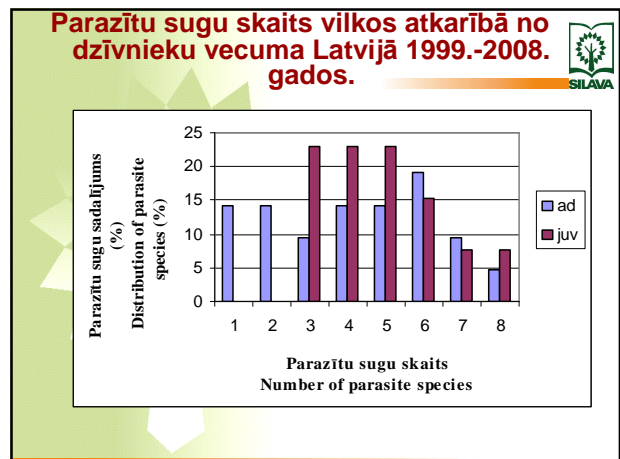
Suga	Lokalizācijas vieta	N	P (%)	MI ± S.E.M.
<i>Alaria alata</i> ad (tremat.)	Tievā zarna	123	1,6	0,02 ± 0,01
<i>Mesocostoides lineatus</i> (lent.)	Tievā zarna	123	4,1	0,15 ± 0,1
<i>Diphyllobothrium latum</i> (lent.)	Tievā zarna	123	1,6	0,02 ± 0,02
<i>Taenia pisiformis</i> (lent.)	Tievā zarna	123	99,2	22,02 ± 1,7
<i>Taenia (ovis) krabbei</i> (lent.)	Tievā zarna	123	2,4	0,09 ± 0,1
<i>Taenia taeniformis</i> (lent.)	Tievā zarna	123	0,8	0,02 ± 0,02
<i>Crenosoma</i> sp. (nemat.)	Bronhī, bronhiolas	106	1,0	0,05 ± 0,1
<i>Eucoleus aerophilus</i> (nemat.)	Bronhī, bronhiolas	106	30,2	1,33 ± 0,4
<i>Pearsonema felis-cati</i> (nemat.)	Urīnpūslis	94	7,4	0,13 ± 0,1
<i>Trichinella</i> spp. larvae (nem.)	Diafragmas muskulatūra	47	38,3	*
<i>Trichinella britovi</i> , larvae (nem.)	Diafragmas muskulatūra	59	44,1	0,30 ± 0,1
<i>Toxocara cati</i> (nemat.)	Tievā zarna	123	69,9	12,26 ± 2,2
<i>Nematoda</i> sp., larvae	Žultspūslis	115	0,9	0,01 ± 0,01

Paskaidrojumi: N – izpētīto dzīvnieku skaits, P – parazītu ekstenzīte, MI – vidējā parazītu intensitāte, S.E.M. – standartkļūda vidējai vērtībai, ad – pieaugušo parazītu stadija, larvae – kāpuru stadija. * - parazītu intensitāte netika noteikta.
Lenteņi.

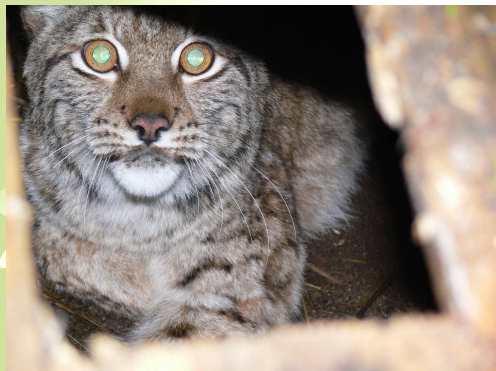
Vilku helmintofauna (1999.-2008.g.)

Parazītu suga	Lokalizācija	N	P (%)	MI ± S.E.M.
<i>Alaria alata</i> , ad (tremat.)	Tievā zarna	34	85,3	403,8 ± 95,8
<i>Alaria alata</i> , larvae (tremat.)	Bronhiolas	3		
<i>Diphyllobothrium latum</i> (lent.)	Tievā zarna	34	2,9	0,09 ± 0,1
<i>Echinococcus granulosus</i> (lent.)	Tievā zarna	34	2,9	29,1 ± 29,1
<i>Echinococcus multilocularis</i> (lent.)	Tievā zarna	34	5,9	13,0 ± 11,3
<i>Mesocostoides lineatus</i> (lent.)	Tievā zarna	34	5,9	0,2 ± 0,2
<i>Taenia crassiceps</i> (lent.)	Tievā zarna	34	8,8	0,6 ± 0,4
<i>Taenia hydatigena</i> (lent.)	Tievā zarna	34	41,2	4,2 ± 1,2
<i>Taenia (ovis) krabbei</i> (lent.)	Tievā zarna	34	8,8	2,9 ± 1,8
<i>Taenia multiceps</i> (lent.)	Tievā zarna	34	47,1	7,0 ± 1,7
<i>Taenia pisiformis</i> (lent.)	Tievā zarna	34	20,6	2,1 ± 0,9
<i>Taenia polyacantha</i> (lent.)	Tievā zarna	34	11,8	2,8 ± 1,8
<i>Taenia</i> sp. (lent.)	Tievā zarna	34	8,8	0,7 ± 0,5
<i>Ancylostoma caninum</i> (nemat.)	Tievā zarna	34	2,9	0,03 ± 0,03
<i>Crenosoma vulpis</i> (nemat.)	Bronhī, bronhiolas	33	9,1	0,5 ± 0,3
<i>Eucoleus aerophilus</i> (nemat.)	Bronhī, bronhiolas	33	36,4	1,3 ± 0,4
<i>Pearsonema plica</i> (nemat.)	Urīnpūslis	29	41,4	2,0 ± 0,6
<i>Trichinella</i> spp. larvae (nemat.)	Diafragmas muskulatūra	11	63,6	*
<i>Trichinella britovi</i> , larvae (nemat.)	Diafragmas muskulatūra	21	76,2	2,6 ± 2,14
<i>Toxocara canis</i> (nemat.)	Tievā zarna	34	5,8	0,05 ± 0,04
<i>Uncinaria stenocephala</i> (nemat.)	Tievā zarna	34	41,2	1,9 ± 0,6

Prezentācijai izmantoti personīgie, Baltijas Teriologu 6.konferences (11.11.2005. – 15.11.2005.)un Kaķu dzimtas bioloģijas un aizsardzības konferences (17.09.2007. – 20.09.2007.)prezentāciju, kā arī Andra Vaidera, Agritas Žunnas, Kšistofa Šmita (Polija), Gunas Bagrades un Jāņa Ozoliņa gatavotie materiāli un dati no interneta .

Paldies par uzmanību!